

SJEKKLISTE:

Oversikt over hva som bør kartlegges og vurderes for barnet

Det er nødvendig med en bred tverrfaglig utredning før man kan velge en egnet kommunikasjonsløsning. Mens man observerer, prøver ut, utreder eller samler informasjon fra andre, er det, så lenge barnet ikke er funksjonelt blindt, viktig å komme i gang med å bruke grafiske symboler.

Barnet

Barnets forutsetninger, utfordringer og nåværende utviklingsnivå må være førende for det dere som miljø gjør av tilrettelegging og tiltak. En grunnutredning danner basis for dette, og denne foregår vanligvis i kommunal regi. Det vil ofte være behov for bistand fra habiliteringstjeneste eller sykehus. Noen ganger bidrar også Statped med utredningsarbeid.

Det er mange områder som bør belyses. Hvert og ett av dem er viktig, men de vil også gjensidig påvirke hverandre. Det er derfor viktig å vektlegge at dette er et tverrfaglig arbeid. Under listes det opp flere områder som bør følges opp av fagpersoner fra flere instanser. Listen er ikke uttømmende – det kan være aktuelt med andre undersøkelser, men dette er et utgangspunkt. De ulike resultatene må sees i sammenheng. For å vite mer om hvilke verktøy du kan benytte for å finne ut av alt, kan du benytte denne oversikten: https://statped.instructure.com/courses/3/pages/5-dot-1-5-grunnutredning-en-oversikt?module_item_id=336

Vær oppmerksom på at dere ikke trenger å vite svarene på alle underpunktene her for å kunne sette i gang med tiltak. Å starte med å tilgjengeliggjøre kommunikasjon, prøve ut og vurdere er noe av det viktigste, og det må dere starte med så raskt som mulig.

Sanser og persepsjon

Det er viktig å få oversikt over hvordan barnets ulike sanser er. Gjør vurderinger med tanke på hvilken «kanal» som er barnets foretrukne. Noen barn klarer i liten grad å bearbeide flere typer inntrykk samtidig. Dette kan observeres ved at de for eksempel ser vekk når de tar på gjenstander, eller at lydstimuli overstyrer synsinntrykk. Denne typen utfordringer stiller krav til skjerming.

Syn

Synet er en viktig kanal med tanke på for eksempel å hente inn informasjon, å skape oversikt og å etablere kontakt med andre. For noen barn er det aktuelt å bruke blikket til å påvirke omgivelsene sine. Det er derfor viktig å vite hvordan barnet ser og bearbeider synsinntrykk.

Vær oppmerksom blant annet på

- crowding
- akkomodasjon
- nystagmus
- skjeling

Hørsel

- Det er viktig å avklare hvordan barnet hører, og hvordan det bearbeider de hørselsinntrykk det mottar. Innhent informasjon om barnets historikk med tanke på eventuelle ørebetennelser, mandler og/eller polypper som kan ha påvirket / påvirker barnets evne til å utnytte hørselen for å motta informasjon, lære og utvikle talespråk.

Taktil sans – berøringssans

– gir informasjon fra huden om at du blir tatt på.

- Berøringssansen er en nærsans der huden på hele kroppen brukes, men den omfatter også muskel- og bevegelses-sansen (proprioseptiv sans). Berøring danner utgangspunktet for kontakt og emosjonell nærhet i de fleste mellom-menneskelige relasjoner. Å berøre og bli berørt er en viktig del av den emosjonelle kontakten vi har med andre gjennom samspill og kommunikasjon. Vurder hvordan barnet oppfatter berøring som for eksempel kroppskontakt eller å kjenne på objekter. Hvordan liker barnet at du tar på det; hardt og tydelig? Forsiktig?

Vestibulær og proprioseptiv sans

- Vestibulærsansen gir informasjon om bevegelse, tyngdekraft, og balanse, og samarbeider med proprioseptiv sans som bidrar med å avgjøre sine egne kroppsdelerens posisjon. Når barn med store motoriske utfordringer skal samhandle med miljøet kreves en viss motorisk planlegging, men også fysisk tilrettelegging fra miljøet. Omgivelsene må kjenne til hvordan motorisk støtte kan gis, slik at barnet kan inneha så god kroppskontroll og forståelse for egne bevegelser som mulig. Det krever at dere som er sammen med barnet kan noe om hvordan barnet mottar informasjon gjennom kroppen, og hvilke erfaringer det har med bevegelser i ulike retninger, og mulighet for å «ta kontroll» over egne bevegelser. Dette vil være viktig med tanke på for eksempel å betjene hjelpemidler.

Persepsjon

- Ut over de rent tekniske målingene som kan gjøres med hensyn til syn og hørsel, bør barnets evne til å tolke sanseinntrykkene som kommer fra syn, hørsel og kroppens andre sanser vurderes.

Motorikk

Motorisk kontroll kan variere ut fra hvilken posisjon barnet har, tidspunkt på dagen eller hvilken situasjon barnet er i. For en del barn vil det kanskje også være avhengig av hvem de er sammen med, og det kan kreve både ro, konsentrasjon og opplagthet. For alle punktene under er dette viktige moment å ta med i beskrivelsene.

- Vurder barnets grov- og finmotoriske forutsetninger for å kunne utføre håndtegn, og vurder hvor presist det utfører disse håndtegnene, peker på bilder/symboler og betjener ulike former hjelpemidler og tastatur.
- Vurder barnets motorikk, med tanke på dets mulighet for å kunne oppsøke og delta i aktivitet.
- Vurder hodekontrollen i ulike posisjoner.
- Hvilke kroppsdeler har barnet kontroll over?
- Hvilke bevegelser har barnet kontroll over?
- Vurder ulike typer utgangsstillinger som er egnet for barnet i ulike aktiviteter (sitte, stå og ligge).
- Hvordan kan barnet posisjoneres for at det skal kunne delta i leken?
- Hvordan kan barnet posisjoneres så det skal kunne betjene ulike løsninger / delta i samtaler / være sammen om noe?
- Har barnet egnede hjelpemidler som passer og gir god posisjonering?
- Vær obs på at mange kognitive tester stiller krav til motorikk.

Lær mer her: <https://www.kunnskapsbanken.net/posisjonering/kartlegging/>

Helse/somatikk

Her er eksempel på noen sentrale områder som vil påvirke barnets kommunikasjonsmuligheter:

- kunnskap om barnets diagnose eller tilstand
- generell helsetilstand
- sykdom
- epilepsi
- søvn
- smerter
- medisiner
- ernæring

Grunnleggende kommunikasjonsferdigheter

- øyekontakt
- bruker blikket
- ser mot andres ansikt
- smiler mot andre
- delt oppmerksomhet
- felles oppmerksomhet (visuelt, auditivt eller taktilt)
- årsak-virkning
- tar tur motorisk eller med lyd
- peker med blick eller hånd

Kommunikasjonsinteresse og samspill

- interesse for kommunikasjon
- henvender seg mot/til andre
- Hvordan henvender barnet seg til deg?
- nonverbal kommunikasjon (vær obs på mimikk, gester, kroppsspråk og hvordan det blir tolket)
- verbal kommunikasjon
- tar tur
- starter samtale
- holder samtale i gang
- avslutter samtale
- gir nok informasjon
- ber om informasjon
- kommenterer
- viser humor
- forholder seg ulikt til kjente og ukjente kommunikasjonspartnere

Interesser / liker å holde på med / - leke med / gjøre

Barn lærer og utvikler språk gjennom lek og aktiviteter de interesserer seg for. Det er derfor viktig å kartlegge barnets interesser. Det kan være grunnlag for å utvikle språkferdighetene og tilrettelegge for kommunikasjonsformer som er egnet for barnet. Har barnet felles interesser med sine jevnaldrende / andre i barnehagen/skolen?

Det kan danne grunnlag for samspill/samhandling.

- aktivitet
- leker
- bøker
- film/tv/YouTube
- mat
- drikke

Motivasjon

- til å uttrykke seg
- for å delta
- for å ikke gi seg
- har ulike kommunikasjonsstrategier

Språk

Impressive språkferdigheter

- Hva forstår barnet av kroppsspråk, gester og mimikk?
- Hva forstår barnet av ord
- Ekspressive språkferdigheter
- Hva/hvor mye forstår du av hva barnet sier?
- Hvordan er barnets bruk og forståelse av språk sett i forhold til barn uten kommunikative og motoriske utfordringer?

Kognisjon

Innen området kognisjon er det også mange delmomenter vi må finne ut av. Under er det listet opp kognitive ferdigheter som påvirker og har betydning for kommunikasjon og språkutvikling. Det er viktig å finne ut mer om de ulike faktorene, både gjennom klinisk observasjon, samtaler med omgivelsene og standardisert kognitiv kartlegging.

- hukommelse
- våkenhet
- regulering
- avledbarhet
- minne
- oppmerksomhet
- konsentrasjon
- planlegging
- evne til å lære
- resonnering
- evne til å bearbeide informasjon/sanseinntrykk
- prosesseringshastighet
- problemløsning
- organisering
- arbeidstempo
- visuospatiale evner
- språkferdigheter

Kjeve/munn/pust

- pust
- kontroll på vokalisering
- sikling
- spising